

שיעור 2 [?] כבתה אין זקוק לה זמן הדלקת נר חנוכה

מראי מקומות

א. כבתה אין זקוק לה

- האמור בסוגייה כא:: שו"ע או"ח תרעג:ב;
- בית הלוי חנוכה ד"ה והנה לכאורה קשה; שו"ת מהרש"ל פה, 'הא דכבתה [?] מן השוק'
- מה הסבר הדגש על מעשה ההדלקה והורדת הדגש מהנר הדולק? על בסיס איזה תבנית הגדירו את נר חנוכה? ראה שבת כג: 'אמר רבא פשיטא לי [?] ניסא'.

ב. זמן הדלקת נר חנוכה

- כא: 'וכבתה אין זקוק לה ורמינהו מצותה [?] דתרמודאי' וברש"י ובתד"ה דאי לא אדליק; רי"ף ט. ברב אלפס, 'והא דתניא [?] לבתיהן'; רשב"א שבת כא: ד"ה הא דאמרינן מצותה; ריטב"א כא: ד"ה ועיקר מצותה
- מהו זמן 'משתשקע החמה'? רמב"ם חנוכה ד:ה; ספר הישר חלק החידושים סימן רכא; יראים רעד, 'מצותה [?] ניסא'; טור או"ח תרעב, 'מצותה [?] עיקר מצותה'; שו"ע או"ח תרעב:א, ובביאור הגר"א ובמ"ב
- שאלות למחשבה [?] לפי אלו שיקולים נקבע זמן הדלקת נר חנוכה? האם תלוי בדיני יום ולילה או מערכת שיקולים של פרסומי ניסא?

סיכום השיעור

- הרשב"א ובעקבותיו המחבר באו"ח תרע"ב:ב מקשרים בין הדלקה עושה מצווה ובין כבתה אין זקוק לה, וכך לשון המחבר: 'הדלקה עושה מצווה לפיכך כבתה אין זקוק לה'. בכך ביטאו שהמשמעות של 'כבתה אין זקוק לה' הוא הסטת הדגש מהנר הדלוק ל'מעשה ההדלקה'. ובאמת, זה נגד האינטואיציה הראשונית, שהרי מטרת הנר הוא פרסומי ניסא, ואם כן הסברה נותנת שעל הנר לדלוק. ובאמת, אף שנפסק להלכה שכבתה אין זקוק לה, המהרש"ל קובע שנכון להדליק את הנר מדין מהדרין, ובית הלוי

קובע שנכון לעשות כן מדין חשדא. נראה שאכן יש מחיר לקביעה כבתה אין זקוק לה, אך הרווח הוא הדגש על מעשה ההדלקה. נעמוד על כך לכשנחדד את טיבו של הנר. בשיעור הקודם עמדנו על כך שנר חנוכה הוא נר עצמאי, שאינו שכול של נר המקדש או נר שבת אלא עומד בזכות עצמו. בעוד שאותן שני נרות עיקרם הוא שהם דולקים, נר חנוכה מדגיש את מעשה ההדלקה. להלן כג: רבא מאפיין את נר חנוכה כ'פרסומי ניסא'. במגילה ג: רבא מאפיין אף את קריאת מגילת אסתר כ'פרסומי ניסא'. בכך הוא מותח קו ביניהם. הרמב"ם הלך בעקבותיו, וצירף את הלכות חנוכה להלכות מגילה. המעיין שם ייווכח שהוא מציג את חנוכה כמגובשת על תבנית פורים, והקו המחבר הוא שפורים יוצר את התבנית של חג מדרבנן שלא בנוי על 'מקרא קודש' אלא על 'פרסומי ניסא'. דומה שפורים עצמה ינקה מליל הסדר, ויש מאפיינים דומים לשלושתן. דגש מרכזי בהם הוא שבני אדם מספרים את סיפור הנס, ודומה שזאת הסיבה שהדגישו את מעשה ההדלקה כמעין אב המספר לבניו את סיפור ההגדה וקורא המגילה המשמיע אותה בפני הציבור.

■ תיאור הנר כפרסומי ניסא מכוון את זמן ההדלקה לזמן בו בני אדם עוברים ברחוב. 'שתכלה רגל מן השוק' הוא מועד 'סגירת הרחוב'. הוא נמצא במקום נוסף בש"ס במנחות לו כדעה שזהו סוף זמן הנחת תפילין; זמן זה מציין את סיום היום מבחינה סוציולוגית, ושמא גם רומז למשהו אסטרונומי, כי יש להניח שהרגל כולה מן השוק כאשר יש חושך בחוץ. ועדיין, השימוש בו משדר שהנקודה הקובעת היא הסוציולוגית. הראשונים נקטו עמדות שונות בהקשר הזה ביחס לתחילת זמן ההדלקה. הרשב"א כותב שניתן להדליק לפני שתשקע החמה וראיתו מהדלקה בערב שבת, ועולה בבירור מדבריו שאף תחילת זמן ההדלקה לא תלוי בזמני יום ולילה. עמדה דומה עולה בבירור משיטת היראים שזמן ההדלקה הוא לפני שהחמה שוקעת, והוא אף מנמק שבזמן זה כבר ניתן לראות את הנר, והיות ועדיין לא זקוקים לאורו, לכן ברור לכל רואה שהוא נר פרסומי ניסא. לעומת זאת ר"ת קובע שמששתשקע החמה הכוונה לשקיעה השנייה, ועיקר ההוכחה שלו כי בזמן השקיעה הראשונה עדיין יום. משמע מדבריו שזמן ההדלקה תלוי בזמני יום ולילה. נשלים את תחילת זמן הדלקה: הרמב"ם [וגר"א] קובע שהכוונה לשקיעה, אין מקדימין ואין מאחרין; המחבר פוסק כר"ת שבסוף השקיעה, כלומר צאת הכוכבים [מחבר הוסיף את פסק הרמב"ם שאין מקדימים, והמ"ב תמה מאד שבפשטות קביע הזו מוגבלת רק למי שקובע שמדליקים עם שקיעה].

■ האם ניתן להדליק לאחר שתכלה רגל מן השוק? הרשב"א קובע שניתן כל הלילה, כי מצוות לילה זמנם כל הלילה. צירוף שני דברי הרשב"א יחד מעלה שלדעתו יש שני דינים ? ניתן להדליק בזמני פרסומי ניסא ובזמני יום ולילה, הפשטות שפרסומי ניסא קושר בנר הדולק וזמנים יום ולילה במעשה ההדלקה. התוספות כותבים שניתן להדליק אף לאחר זמן הדלקה בזמן הזה שמדליקים בפנים. מ"ב מסביר שעדיין יש חובה להדליק בפני אחרים, וצריך שיהיה אדם אחר ער שיראה את הנרות.